

ФАРМІРАВАННЕ І ФУНКЦЫЯНАВАННЕ ЧАСОВЫХ ОРГАНАЎ САВЕЦКАЙ УЛАДЫ Ў ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ (ВЕРАСЕНЬ-ЛІСТАПАД 1939 г.)

А.Дз. Русін

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, вул. Чырвонаармейская, 6, 220030, г. Мінск, Беларусь,
his.rusinOD@bsu.by*

Пасля ўсталявання савецкай улады на тэрыторыі Заходняй Беларусі распачалі сваю дзейнасць яе органы. На працягу верасня-лістапада 1939 г. іх функцыянаванне адбывалася пад фармальным кіраўніцтвам Ваеннага савета Беларускага фронту і насіла часовы характар. Юрыдычнае афармленне ўз'яднання адбылося на аснове рашэнняў Народнага схода Заходняй Беларусі і Указаў Вярхоўнага Савета СССР і БССР ад 2 лістапада і 14 лістапада 1939 г. адпаведна. У той жа час, дзейнасць часовых органаў акрэсліла контуры будучай палітыкі сацыялістычных пераўтварэнняў заходніх абласцей БССР і стварыла аснову, на якой адбылася інтэграцыя дадзенага рэгіёна ў савецкую сістэму.

Ключавыя словы: Народны сход Заходняй Беларусі; часовыя органы савецкай улады; рабочая гвардыя; бежанцы; сялянскія камітэты; левая інтэлігенцыя.

ФОРМИРОВАНИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ВРЕМЕННЫХ ОРГАНОВ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ЗАПАДНОЙ БЕЛАРУСИ (СЕНТЯБРЬ-НОЯБРЬ 1939 г.)

О.Д. Русин

*Белорусский государственный университет, ул. Красноармейская, 6, 220030, г. Минск, Беларусь,
his.rusinOD@bsu.by*

После установления советской власти на территории Западной Беларуси начали свою деятельность ее органы. В течение сентября-ноября в 1939 г. их функционирование происходило под формальным руководством Военного совета Белорусского фронта и носила временный характер. Юридическое оформление воссоединения произошло на основе решений Народного собрания Западной Белоруссии и Указов Верховного Совета СССР и БССР от 2 ноября и 14 ноября 1939 года соответственно. В то же время, деятельность временных органов очертила контуры будущей политики социалистических преобразований западных областей БССР и создала основу, на которой произошла интеграция данного региона в советскую систему.

Ключевые слова: Народное собрание Западной Белоруссии; временные органы советской власти; рабочая гвардия; беженцы; крестьянские комитеты; левая интеллигенция.

THE FORMATION AND FUNCTIONING OF TEMPORARY ORGANS IN WESTERN BELARUS (SEPTEMBER AND NOVEMBER 1939 YEAR)

A. Rusin

Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus, his.rusinOD@bsu.by

After the establishment of Soviet power in the territory of Western Belarus, its bodies began their activities. During September-November in 1939, their functioning took place under the formal leadership of the Military Council of the Belarusian Front and was of a temporary nature. The legalization of the reunification took place on the basis of decisions of the National Assembly of Western Belarus and decrees of the Supreme Soviet of the USSR and the BSSR of November 2 and November 14, 1939, respectively. At the same time, the activities of the provisional bodies outlined the contours of the future policy of socialist transformations of the western regions of the BSSR and created the basis on which the integration of this region into the Soviet system took place.

Keywords: People's Assembly of Western Belarus, the temporary organs of Soviet power, workers' guard, refugees, peasant committees, the left intylegentsyya.

Пасля ўступлення Чырвонай Арміі на тэрыторыю Заходняй Беларусі пачаўся працэс фарміравання і функцыянавання органаў савецкай улады. Асаблівасцю гэтага працэсу з'яўляўся той факт, што гэтыя органы ўлады па свайму характару з'яўляліся часовымі. Фарміраванне часовых органаў савецкай улады на тэрыторыі Заходніх абласцей БССР пачалося яшчэ да ўступлення Чырвонай Арміі. Гэта падцвярджаецца Пастановай Ваеннага Савету Беларускага фронту № 01 ад 16 верасня 1939 года [5 с.67].

Дадзеную Пастанову прынялі ў горадзе Смаленску. Першая частка дакумента носіць уводны характар. У ёй выкладаецца ідэалагічная платформа, згодна з якой павінны быць сфарміраваны органы ўлады. Мэта савецкай улады заключаецца ў выкананні гістарычнай місіі па вызваленню працоўнага люду Заходняй Беларусі ад буржуазна-

памешчыцкага прыгнёту. Другая частка Пастановы прапануе канкрэтныя захады па фарміраванню органаў улады. Прапанавалася стварэнне Часовай управы пасля ўваходу войскаў на тэрыторыю Заходняй Беларусі і захопу таго ці іншага горада. Падкрэсліваўся той факт, што гэта павінна быць менавіта Часовая ўправа, а не рэўком. Часовая ўправа фарміравалася згодна загаду з прадстаўніка Чырвонай Арміі, прадстаўніка Наркамату ўнутраных спраў, прадстаўніка працоўных або левай інтэлегенцыі. У сельскай мясцовасці фарміраванне органаў савецкай улады пачынаецца актыўнае фарміраванне сілавой апоры часовых органаў савецкай улады [4, с. 54].

Часовыя ўправы, як гэта было сказана ў загадзе, фарміраваліся ў гарадах ды паветах. Дадзеныя органы ўлады абапіраліся на падтрымку Чырвонай Арміі, кіраўніцтва якой прызнала Часовыя ўправы адзінымі і законнымі органамі на дадзеным этапе. Пры Часовых управах фарміраваліся аддзелы: прамысловы, аховы здароўя, народнай адукацыі, камунальны, палітычнай асветы, сувязі, забеспячэння харчаваннем. Пры гэтым, Часовыя ўправы мелі не толькі гаспадарчую, але і палітычную ўладу. Пры гарадскіх і абласных Часовых управах ствараліся аддзелы юстыцыі, суда, пракуратуры, міліцыі. Пры павятовых і гарадскіх Часовых управах прызначаўся пракурор і народны суддзя, ствараліся народныя суды [6 с. 43]. У тым жа загадзе Беларускага фронту ішла гаворка і пра стварэнне сялянскіх камітэтаў. Гэтыя камітэты на практыцы мелі розныя назвы (зямельныя, сялянскія, сялянска-рэвалюцыйныя). Але асноўная сутнасць іх заставалася адна: органы рэвалюцыйнай улады, якія выступалі за актыўнае і радыкальнае вырашэнне аграрнага пытання. Сялянскія камітэты, што існавалі ў вёсках, былі ніжэйшым звяном у сістэме часовых народных органаў улады. У сялянскія камітэты вёсак выбіралі на агульных сялянскіх сходах і часцей за ўсё беднякоў або сярэднякоў. Апроч сялянскіх камітэтаў у вёсках існавалі яшчэ і валасныя сялянскія камітэты. Яны выбіраліся на сходах прадстаўнікоў вёсак кожнай воласці.

Функцыі часовых органаў дзяржаўнай улады выконвалі таксама з'езды і нарады сялянскіх камітэтаў, якія склікаліся валаснымі камітэтамі, Часовымі ўправамі паветаў і абласцей. На такія з'езды і нарады запрашаліся не толькі члены камітэтаў, але і сяляне – актывісты [49, с. 79–83]. Падагульняючы структуру часовых органаў кіравання ў Заходняй Беларусі ў верасні – кастрычніку 1939 г. можна пабудаваць наступную схему: галоўнымі органамі савецкай улады сталі Часовыя ўправы абласцей. Гэтаму органу падпарадкоўваліся з'езды і сходы сялянскіх камітэтаў абласцей і паветаў. Ім у сваю чаргу падпарадкоўваліся сялянскія валасныя камітэты. Ніжэйшымі органамі ўлады былі сялянскія камітэты ў вёсках. Усяго існавала 4 абласныя ўправы: Віленская, Беластоцкая, Навагрудская, Палеская. Але 10 кастрычніка 1939 г. Вільня была перададзена Літве і цэнтрам абласной управы стаў горад Вілейка. Пры гэтым існуе адна вельмі важная акалічнасць: у кастрычніку 1939 года праводзіліся выбары ў Народны сход Заходняй Беларусі. Пасля яго склікання 28 кастрычніка 1939 года ў Беластоку менавіта ён стаў найвышэйшым органам савецкай улады. Трэба адзначыць і той факт, што фармальнае кіраўніцтва занятай Чырвонай Арміяй Заходняй Беларуссю ажыццяўляў Ваенны савет Беларускага фронту. Праз ваенныя саветы армейскіх частак адбылося 22 падпарадкаванне Ваеннаму савету Беларускага фронту Часовых упраў [5, с. 60].

Новаўтвораныя органы савецкай улады мелі вялікі фронт працы ў заходніх абласцях БССР. Існаванне шматлікіх аддзелаў пры Часовых управах вызначыла шырокае поле дзейнасці гэтых органаў. Для больш канкрэтнага разгляду мерапрыемстваў Часовых упраў неабходна раздзяліць іх па сферах жыцця і выдзеліць асноўныя.

У эканамічнай сферы Часовыя ўправы ўзялі ў свае рукі кіраванне прадпрыемствамі, кіраўнікі каторых збеглі за мяжу пры ўсталяванні савецкай улады. Там, дзе ўладальнікі прадпрыемства засталіся, Часовыя ўправы абавязалі фабрыкантаў, заводчыкаў, уладальнікаў пярэдняй адразу ж пусціць у ход прадпрыемствы і праводзіць аплату працы згодна з устаноўленымі рабочымі камітэтамі стаўкамі. Таксама адным з мерапрыемстваў эканамічнага характару стала наладжванне савецкага гандлю на тэрыторыі заходніх абласцей БССР. Для гэта з Мінска ў заходнія раёны БССР было накіравана больш за 100 супрацоўнікаў гандлю ды кааперацыі. Часовыя органы ўлады імкнуліся абмежаваць прыватны гандль. Адначасова з гэтым адбывалася падтрымка дзяржаўнага і кааператываўнага відаў гандлю, што былі апорай савецкай улады.

Часовыя ўправы займаліся пытаннямі забеспячэння насельніцтва таварамі першай неабходнасці. У Пастанове Часовай управы Палескай вобласці ад 14 кастрычніка 1939 года ставіцца абавязковым пераразмеркаваць тавары першай неабходнасці: соль, запалкі, керасін ды махорку паміж паветамі Палескай вобласці. Таксама, важным

фактам будзе і тое, што Часовыя ўправы эканамічнай сферы займаліся пераразмеркаваннем уласнасці пасля правядзення народнага сходу ў Беластоку. Гэта падцвярджаецца тым, што ў рашэнні аб нацыяналізацыі буйных прамысловых прадпрыемстваў ад 29 кастрычніка 1939 года ёсць пункт 7. У ім указваецца, што на ўсіх прадпрыемствах, якія падлягаюць нацыяналізацыі Часовыя ўправы ствараюць камісіі ў складзе 3-5 чалавек. Адзін з членаў камісіі абавязкова павінен быць прадстаўніком Часовай гарадской управы. Дырэктар прадпрыемства, якому перадавалася рухомая і нерухомая маёмасць, прызначаўся Часовай управай. У банкаўскай сферы заўважнай была дзейнасць камісараў. У іх кампетэнцыі было: правесці стан бягучых рахункаў і каштоўнасцей банкаў; прыняць меры да адкрыцця і нармальнага функцыянавання банкаў; забяспечыць неабходнае бягучае крэдытаванне прамысловых і гаспадарчых прадпрыемстваў. Было прынята рашэнне: лічыць неабходным паўсюдны пераход на савецкую валюту. Была ўстаноўка, што ні адна банкаўская аперацыя не можа быць праведзена без дазволу камісара банка. У выпадку, калі той ці іншы банк не мог быць адноўлены для нармальнага функцыя [1, с. 243].

У палітычнай сферы камуністычная ўлада з першых жа дзён ўзяла курс на пашырэнне ўплыву ў заходніх абласцях БССР. Гэта праявілася ў першую чаргу ў тым, што з першых дзён у гарадах, вёсках, Часовыя ўправах, прамысловых прадпрыемствах, пасёлках ствараліся партыйныя і камсамольскія ячэйкі. Таксама прыярытэтай задачай для Часовых упраў стала барацьба з тымі, хто патэнцыяльна мог выступаць супраць савецкай улады. Тут часовыя органы савецкай улады цесна супрацоўнічалі і нават падпарадкоўваліся органам НКВС БССР. Дзеячы польскіх і беларускіх партый, служыцелі рэлігійных культаў, былыя прадстаўнікі органаў польскай улады, кулакі былі прылічаны да нядобрадзейных элементаў. Да іх прымяняліся рэпрэсіўныя меры, у першую чаргу арышт. Таксама існуюць факты таго, як Часовыя ўправы ў першыя дні падштурхоўвалі сялян да помсты панам. У Баранавіцкім часовым упраўленні звярталіся да прадстаўнікоў сялянскіх камітэтаў з тым, што ў адносінах асаднікаў можна асабліва не цырымоніцца і супакойвалі тым, што калі каго сяляне прыхлопнуць, то адказваць не прыйдзеца [34]. У выступленні на нарадзе прадстаўнікоў Часовых упраў П.К. Панамарэнка пазначыў задачу так: «Падняць сялян, каб дзялілі памешчыцкую зямлю, білі ў морду ва ўсю, а Народныя сходы ўсё адобраць» [3, с. 456].

Часовыя органы ўлады вялікую ўвагу таксама надавалі і забеспячэнню бяспекі савецкага ладу. Гэтым тлумачыцца загад № 1 Часовай управы горада Кобрына і Кобрынскага павета ад 24 верасня 1939 года, згодна з якім у аднадзённы тэрмін жыхары Кобрына, а ў двухдзённы жыхары Кобрынскага павета абавязаны здаць усю наяўную агнястрэльную і халодную зброю, якая знаходзілася ў прыватным карыстанні. Сацыяльная сфера была таксама ў зоне ўвагі Часовых упраў. Абласная Часовая ўправа Брэсцкай вобласці разаслала лісты ўсім кіраўнікам Часовых упраў Брэсцкай вобласці з прапановай аб прадастаўленні ў 5-ці дзённы тэрмін з дня атрымання звестак аб колькасці пенсіянераў і іх месячным памеры пенсій, колькасці памершых кармільцаў, колькасці дамоў для інвалідаў і наяўнай у іх колькасці ложкаў для размяшчэння, неабходныя сумы для выплаты аднаразовай дапамогі, патрэбе інвалідаў у пратэзах. Яшчэ адной з праблем у сацыяльнай сферы, што вырашалі Часовыя ўправы, былі бежанцы [5, с. 76].

З пачаткам Другой сусветнай вайны іх вялікая колькасць перамясцілася з унутраных раёнаў Польшчы на тэрыторыю Заходняй Беларусі. Тут іх сустрэла ўступленне Чырвонай Арміі. Асабліва цяжкае становішча з бежанцамі склалася ў Брэст-Літоўску. Часовая ўправа горада паставіла размясціць бежанцаў у будынку кінатэатра і іншых месцах, якія не былі жылымі. Таксама, з дапамогай спецыяльных ордэраў, бежанцаў размяшчалі і на прыватных кватэрах. Забеспячэнне палівам бежанцаў адбывалася за кошт Часовай управы. З дапамогай гарадской санітарнай станцыі адбывалася санітарная апрацоўка 24 бежанцаў перад размяшчэннем іх па кватэрах. Жыллёвае пытанне Часовыя ўправы вырашалі не толькі ў адносінах да бежанцаў. 9 снежня 1939 года Часовая ўправа Брэсцкай вобласці дала распараджэнне Кобрынскаму леспрамгасу выдзеліць пагарэлыцу Кірысюку Гардзёю Канстанцінавічу 30 м³ лесу на аднаўленне хаты, якая была спалена белапольскай бандай уноч на 11 кастрычніка 1939 года. Важным пытаннем, якое вырашалі Часовыя ўправы, было медыцынскае абслугоўванне. Пастановай Брэсцкай абласной Часовай управы ад 14 кастрычніка 1939 года рабілася неабходным паставіць на ўлік усе медыцынскія ўстановы, якія былі ў паветах, падабраць штат эпідэміёлагаў і санітараў, усклаўшы на іх абавязак правядзення

супрацьэпідэмічных мерапрыемстваў, адчыніць раней зачыненыя лячэбныя ўстановы, правесці ўлік медперсоналу [1, с. 241–246].

У духоўнай сферы дзейнасць Часовых упраў праяўлялася ў агітацыі насельніцтва заходніх абласцей БССР за савецкую ўладу. Але ў прапагандысцкай працы вельмі ярка праявілася супрацоўніцтва часовых органаў савецкай улады з Чырвонай Арміяй. Дадзеная з’ява атрымала асабліва вялікае распаўсюджанне перад выбарамі ў Народны сход. Часовыя ўправы, займаючыся падрыхтоўкай выбараў, ладзілі для мясцовага насельніцтва свайго роду свята. Такім чынам, яны ўздзейнічалі на свядомасць чалавека. Згодна даследчыку Я.В. Мірановічу, антырэлігійная дзейнасць савецкіх органаў улады ў першыя месяцы амаль адсутнічала. Былі толькі канфіскаваныя царкоўныя землі [5 с.56].

Мерапрыемствы часовых органаў улады можна разглядаць часткова і як развіццё статыстыкі. Перад выбарамі ў Народны сход была важнай інфармацыя аб нацыянальным складзе насельніцтва дзеля больш эфектыўнай прапагандысцкай працы. Статыстычныя даследванні, якімі займаліся часовыя органы савецкай улады падцвярджаюцца дакументамі. Першы дакумент ад 12 лістапада 1939 года і датычыцца колькасці ў працэнтных суадносінах насельніцтва па нацыянальнаму складу ў Кобрынскім павеце і горадзе Кобрыне. Другі дакумент, які як і першы, напісаў намеснік Кобрынскай Часовай управы Бродкін, і датычыцца ён дакладнасці звестак аб нацыянальным складзе ў першым дакуменце. Прызнаецца факт таго, што дадзеныя не зусім дакладныя, але на той момант маглі быць прынятыя як больш - менш сапраўдныя.

Неабходна падрабязна спыніцца на функцыянаванні сялянскіх камітэтаў. Іх галоўная задача: пераразмеркаваць памешчыцкую, царкоўную, асадніцкую землі паміж сялянамі. Галоўным чынам, пераразмеркаванне адбывалася паміж малазямельнымі і беззямельнымі сялянамі, а таксама батракамі. Спачатку гэты працэс кантраляваўся дастаткова слаба з боку дзяржавы. Сялянскія камітэты і нават іх члены, што былі прысланы з усходу БССР, слаба ведалі што канкрэтна патрэбна рабіць. Часта з павятовага або ваяводскага цэнтру прыходзілі 25 супярэчлівыя загады. Прыклад гэтаму: падзеі ў вёсцы Крыпулі Параф’янаўскай воласці Дзісенскага павета. І кастрычніка 1939 года старшыня сялянскага камітэта атрымаў з воласці загад, па якому сястрыне маглі ісці ў маёнтак і браць там коней, кароў, дробную жывёлу, а таксама маёмасць, якая каму патрэбна. Аднак, 9 кастрычніка 1939 года паступіў загад вярнуць усё назад у маёнтак. Увогуле, пры правядзенні сялянскімі камітэтамі падзелу памешчыцкай зямлі, быў неабходны дэталёвы ўлік маёмасці і зямлі, а пры іх размеркаванні паміж жыхарамі вёскі трэбы было ўлічыць рэальныя патрэбы і стан гаспадаркі [3, с. 452].

Вельмі важна будзе прааналізаваць дакумент, які адлюстроўвае адносіны вышэйшай улады з сялянскімі камітэтамі. У распараджэнне Кобрынскай Часовай управы была адпраўлена група камсамольцаў для дапамогі ў арганізацыі сялянскіх камітэтаў. Камсамольцы былі папярэджаны аб недапушчальнасці спроб адміністравання ў адносінах да сялянскіх камітэтаў.

Такім чынам, можна зрабіць выснову аб тым, што мерапрыемствы савецкай улады ў Заходняй Беларусі пасля ўступлення Чырвонай Арміі ў першую чаргу былі накіраваны на ліквідацыю існаваўшых да 17 верасня 1939 года сацыяльна-эканамічных і палітычных адносін. Мерапрыемствы праводзіліся ва ўмовах, калі тэрыторыя Заходняй Беларусі не была юрыдычна ўключана ў склад БССР і СССР. Вялікая роля ў правядзенні мерапрыемстваў належыла Чырвонай Арміі, якая кантралявала і карэктывала іх правядзенне. Гэта тлумачыцца некалькімі прычынамі: адсутнасцю мясцовых кадраў, неабходнасць рэгуляваць рэвалюцыйную сітуацыю. Першыя крокі часовых органаў савецкай улады можна разглядаць як контуры палітыкі саветызацыі, правядзенне якой ў поўным аб’ёме пачнецца адразу пасля юрыдычнага афармлення ўз’яднання Заходняй Беларусі з СССР і БССР.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Барабаш В.В. Национально-территориальные преобразования в западной Беларуси после воссоединения с БССР (1939–1940 гг.) // Восень 1939 года ў гістарычным лёсе Беларусі: матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. Мінск, 24 верасня 2009 г. / рэдкал.: А.А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.] Мінск: Беларускай навука, 2010. С. 241–246.
2. Белозорович В.А. Западнобелорусская деревня в 1939–1953 годах. Гродно: ГрГУ, 2004.
3. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск: Экаперспектыва, 2000–2005. Т. 5: Беларусь у 1917–1945 гг. 2006.

4. Пушкін І.А. Удзел нацыянальных меншасцей у грамадска-палітычным жыцці Савецкай Беларусі (1919–1990 гады). Мінск: Выд. цэнтр БДУ, 2010.
5. Трафімчык А.В. 1939 год і Беларусь: забытая вайна. Мінск: Выдавец А. М. Янушкевіч, 2014.
6. Царюк І.О. КПБ – арганізатар культурнага строітства в заападных абласцях Беларусіі (1939–1955 гг.). Мінск: Изд-во БГУ им. В.И. Ленина, 1969.

94(476)

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОТДЕЛОВ ПО РАБОТЕ С ЖЕНЩИНАМИ КП(б)Б В ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЯХ БССР (1945–1950 гг.)

К.И. Талалуева

Белорусский государственный университет, 220030, г. Минск, ул. Красноармейская, 6, abramova.ki@gmail.com

В декабре 1945 г. на заседании бюро ЦК КП(б)Б было решено создать в райкомах, горкомах и обкомах западных областей и центральном комитете партии отделы по работе среди женщин. Сотрудники женотделов участвовали в выполнении широкого круга задач: ликвидация безграмотности; контроль за работой садов, ясель, других дошкольных учреждений, столовых, прачечных; повышение политического сознания женщин, контроль за получением пособий, государственных наград, подбор кадров и др. Важнейшим направлением работы стало вовлечение женщин западных областей в колхозное строительство. Во всех районах избирались делегатские собрания, женсоветы, которые стали социальным лифтом для безземельных и малоземельных крестьянок, работниц. Самые талантливые делегатки могли получить образование, построить карьеру на советской и хозяйственной работе. Несмотря на широкую пропагандистскую компанию и большой объем выполняемой работы, отделы по работе с женщинами не получали большой поддержки со стороны партийных организаций.

Ключевые слова: женщина; отделы по работе с женщинами КП(б)Б; западные области БССР; делегатские собрания; кадры; социальное обеспечение.

ДЗЕЙНАСЦЬ АДДЗЕЛАЎ ПА ПРАЦЫ З ЖАНЧЫНАМІ КП(б)Б У ЗАХОДНІХ АБЛАСЦЯХ БССР (1945–1950 гг.)

К.І. Талалуева

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, 220030, г. Мінск, вул. Чырвонаармейская, 6, abramova.ki@gmail.com

У снежні 1945 г. на пасяджэнні бюро ЦК КП(б)Б была вырашана стварыць у райкамах, гаркамах, абкамах заходніх абласцей і цэнтральным камітэце партыі аддзелы па рабоце сярод жанчын. Супрацоўнікі жэнадзелаў удзельнічалі ў выкананні шырокага шэрага задач: ліквідацыя непісьменасці; кантроль за працай садоў, ясель, іншых дашкольных устаноў, сталовых, пральняў; павышэнне палітычнай свядомасці жанчын; кантроль за атрыманнем дзяржаўнай дапамогі, дзяржаўных узнагарод, падбор кадраў і інш. Найважнейшым напрамкам працы стала ўцягванне жанчын заходніх абласцей у калгаснае будаўніцтва. Ва ўсіх раёнах абіраліся дэлегацкія сходы, жансаветы, якія сталі сацыяльным ліфтам для безземельных і малаземельных сялянак, работніц. Самыя таленавітыя дэлегаткі маглі атрымаць адукацыю, пабудаваць кар'еру на савецкай і гаспадарчай працы. Нягледзячы на шырокую прапагандысцкую кампанію і шырокія паўнамоцтвы, аддзелы па працы з жанчынамі не атрымлівалі вялікай падтрымкі з боку мясцовых партыйных арганізацый.

Ключавыя словы: жанчына; аддзелы па працы з жанчынамі КП(б)Б; заходнія вобласці БССР; дэлегацкія сходы; кадры; сацыяльнае забеспячэнне.

ZHENOTDELS OF THE BELARUSIAN COMMUNIST PARTY IN WESTERN BELARUS (1945–1950)

K.I. Talaluyeva

Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus, abramova.ki@gmail.com

In December 1945 the Zhenotdel was established in the Central Committee of the Belarusian Communist Party. The same structures appeared in district, city, regional party committees of the western belarussian regions. The staff of zhenotdels worked to improve the welfare of belarusian womens' in Grodno Region, Brest Region, Baranovichi Region, Maladzyechna Region, Pinsk Region, western parts of Polotatsk Region. Among the tasks was the elimination of illiteracy, monitoring womens' services like preschool education, canteens, laundries; raising the political consciousness of women, assisting in getting pays, benefits for single